

On Birinci Hakikatteki "insanın kalb cüzdanındaki letaif ve akıl defterindeki havas ve istidadındaki cihazât,.." ifadesinde; letaif, havas ve cihazâtta neleri anlamalıyız? Bunların kalb, akıl ve istidatla ilgisi nedir?

Bediüzzaman Hazretleri ruhun "**basit**" olduğunu, yani **terkip olmadığını** ifade eder. Buna göre, **akıl, kalp, vicdan** ve **hissiyatın** ruhla ilgileri, organların bedenle ilgileri gibi değildir. Beden, organların bir araya gelmesiyle teşekkül eder, ama ruh bu sayılanların birleşmesinden meydana gelmiş değildir. Ruh bir tek şeydir; ama yaptığı görevler muhteliftir. Bu görevlere göre farklı isimler alır.

İşaratü'l-İ'caz adlı eserde kalp şöyle tarif edilir:

"(Kalb,) bir latîfe-i Rabbaniyedir ki, mazhar-ı hissiyatı vicdan, ma'kes-i efkârı dimağdır."

Soruda geçen, "insanın kalb cüzdanındaki letaif ve akıl defterindeki havas ve istidadındaki cihazât," ifadesini açıklarken "şu hisler kalbe aittir, şu duygular akla aittir, şunlar istidat manasındadır" gibi kesin sınırlar çizmek zordur. Meselâ, sevgi bir histir. Bu yönüyle vicdanla ilgisi vardır, ama sevmenin, korkmanın, inanmanın kalple ilgili fonksiyonlar olduğu düşünülduğünde bunları kalpten ayrı düşünemeyiz.

Yukarıdaki tarifte "**hissiyatın mazharının vicdan olduğu**" ifade edilmiş, soruda ise "**akıl defterindeki havas**" ibaresi geçmiştir. İnsan, kendi his dünyasını vicdanen, yaşayarak bilmektedir. Öte yandan insan, bunların varlıklarını akli ile idrak eder. Bu ikinci yönü itibariyle hisler akıl defterine kayıtlıdır. Birinci yönlerinde, yani mahiyetlerinin bilinmesinde ise vicdana iş düşer.

"**İstidadındaki cihazât**" ifadesi ise ilim, kudret, irade gibi sıfatlardan, inanmaya, anlamaya, sevmeye kadar insan ruhunun bütün fonksiyonlarını içine alır. Bunları akıl ve kalpten ayrı düşünemeyiz.

Kalp, akıl, ruh, vicdan hep aynı şeydir, ancak yapılan işlere göre farklı isim alırlar. Bir insanın dört ayrı mesleği olsa, her birisi için ayrı bir isimle anılır, ama o yine bir tek kişidir. Ruha verilen bu farklı isimler de bunun gibidir.

Şu var ki, ruh "bu âlemi göz penceresinden seyrettiği" gibi, düşünme fiilinde de beyni kullanmaktadır. Nasıl, gözümüze bir arıza geldiğinde görmemizde aksama oluyorsa, beyindeki bir merkezde rahatsızlık olduğunda da o merkezle ilgili

fonksiyonda aksaklık olur. Ama bu hal, düşünenin beyin olduğu manasına gelmez.

Kalbin kendisi bir latife-i Rabbaniye olduğu halde, “kalb cüzdanındaki letaif” ifadesine göre onda nice latifeler vardır.

Latife (çoğulu letâif) “*cismanî olmayan, ruha ait*” gibi manalara gelir. Buna göre *kalb, ruh, vicdan, akıl, hafıza, hayal, beş duyu, kuvve-i şehviye, kuvve-i gadabiye* de birer latifedirler.

Nasıl, “**organ**” kelimesi “*el, ayak, mide, ciğer*” gibi bütün **maddî cihazlarımızın** ortak ismi ise, **latife (letâif)** de öyledir. O da bütün **manevî cihazlarımızın** ortak ismidir.